

ISSN
1859-3968

TẠP CHÍ KHOA HỌC VÀ CÔNG NGHỆ
TRƯỜNG ĐẠI HỌC HÙNG VƯƠNG
Tập 16, Số 3 (2019): 92-100

Email: tapchikhoahoc@hvu.edu.vn Website: www.hvu.edu.vn

JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY
HUNG VUONG UNIVERSITY
Vol. 16, No. 3 (2019): 92 - 100

KHAI THÁC GIÁ TRỊ VĂN HÓA CỦA NGƯỜI DAO Ở TỈNH PHÚ THỌ PHỤC VỤ PHÁT TRIỂN DU LỊCH CỘNG ĐỒNG

Thèn Thị Liên, Nguyễn Thị Thanh Huyền

Trường Đại học Hùng Vương

Ngày nhận bài: 03/6/2019; Ngày sửa chữa: 29/8/2019; Ngày duyệt đăng: 05/9/2019

TÓM TẮT

Hiện nay, du lịch cộng đồng được coi là loại hình du lịch mang lại sự phát triển bền vững. Du lịch cộng đồng còn là cơ hội trong bảo tồn, phát huy những giá trị văn hóa đặc trưng của địa phương. Trong cơ cấu thành phần dân tộc của tỉnh Phú Thọ, người Dao chiếm một vị trí rất quan trọng cùng với 2 dân tộc Kinh và Mường. Người Dao ở Phú Thọ Với những giá trị văn hóa vừa có sự truyền thống lại có tính đặc trưng vùng miền là một thế mạnh để khai thác phát triển du lịch cộng đồng tạo điều kiện phát triển kinh tế - xã hội ở địa phương. Trên cơ sở nhu cầu của khách du lịch từ đó có những đánh giá về các hoạt động văn hóa của người Dao mang tính đặc trưng, có thể khai thác phục vụ phát triển du lịch cộng đồng. Thông qua những đánh giá đưa ra những giải pháp cụ thể, mang tính định hướng đảm bảo tính khả thi cho việc khai thác các giá trị văn hóa của người Dao trong phát triển du lịch cộng đồng ở Phú Thọ.

Từ khóa: Du lịch cộng đồng, hát Páo Dung, tắm lá thuốc, giá trị văn hóa

1. Mở đầu

Du lịch cộng đồng là một loại hình du lịch do chính cộng đồng người dân phối hợp tổ chức, quản lý và làm chủ nhằm phát triển kinh tế và bảo vệ môi trường cảnh quan thông qua việc giới thiệu với du khách các nét đặc trưng của địa phương (vẻ tự nhiên, phong tục tập quán, tín ngưỡng tôn giáo...) [1, tr 20]. Hiện nay, du lịch cộng đồng được coi là loại hình du lịch mang lại nhiều lợi thế cho phát triển bền vững kinh tế - xã hội, nhất là nhằm chuyển đổi sinh kế cho cộng đồng cư dân bản địa. Du lịch cộng đồng còn là cơ hội trong bảo tồn, phát huy những giá trị văn hóa đặc trưng của địa phương... Ở Việt Nam,

nhiều địa phương đã phát triển loại hình du lịch này mang lại hiệu quả kinh tế nâng cao đời sống của người dân địa phương.

2. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp nghiên cứu liên ngành: Việc vận dụng phương pháp liên ngành mang đến những ưu thế vượt trội. Phương pháp này giúp chúng tôi có thể kết hợp sử dụng đồng thời, thực sự khách quan và bình đẳng nhiều phương pháp chuyên ngành để có được những nhận thức toàn diện và tổng thể về văn hóa người Dao gắn với không gian

văn hóa tỉnh Phú Thọ, đồng thời gắn với phát triển du lịch cộng đồng.

Phương pháp hệ thống hóa kết hợp so sánh, phân tích, tổng hợp: phương pháp này đảm bảo có một cái nhìn bao quát, toàn diện. Nó giúp vừa bao quát được các nghiên cứu đi trước vừa kế thừa và khảo cứu sâu hơn vấn đề trọng tâm của đề tài. Hơn hết, sử dụng phương pháp hệ thống hóa sẽ giúp nhận diện được những yếu tố là trung tâm, chi phối văn hóa người Dao trên cùng địa bàn.

Phương pháp điển dã: Văn hóa người Dao ở tỉnh Phú Thọ đã sớm được nhiều nhà nghiên cứu sưu tầm, biên soạn. Thậm chí các tác giả còn xem xét vấn đề dưới nhiều bình diện. Đó là những điểm tựa cần thiết cho những người muốn nghiên cứu sâu hơn, chuyên biệt hơn về vấn đề này.

3. Kết quả nghiên cứu

3.1. Cơ sở lý luận và cơ sở thực tiễn của vấn đề

3.1.1. Cơ sở lý luận

3.1.1.1. Khái niệm

“Du lịch cộng đồng” hay “Du lịch dựa vào cộng đồng” thực chất là đối tượng nghiên cứu và triển khai các loại hình du lịch. Đó là các cộng đồng địa phương như làng (bản, buôn, sóc...), xã, huyện, tỉnh thành. Du lịch cộng đồng đã được biết đến như những quan điểm, giải pháp, nguyên tắc phát triển du lịch bền vững.

Ngày nay, du lịch cộng đồng được hiểu là cộng đồng địa phương cùng tham gia vào hoạt động kinh doanh du lịch mang tính tự

phát hoặc có tổ chức tại địa phương có phân bổ các nguồn tài nguyên du lịch.

Theo Quỹ Bảo tồn Thiên nhiên Thế giới WWF: “Du lịch cộng đồng là loại hình du lịch mà ở đó cộng đồng địa phương có sự kiểm soát vào sự phát triển và quản lý hoạt động du lịch và phần lớn lợi nhuận thu được từ hoạt động du lịch được giữ lại cho cộng đồng” [1, tr 19].

Hơn mười năm trở lại đây, loại hình du lịch cộng đồng đã xuất hiện tại nhiều địa phương ở Việt Nam. Với lợi thế về tự nhiên và sự đa dạng về văn hóa của các dân tộc bản địa, Sa Pa được xem như là một điển hình cho sự thành công của mô hình du lịch cộng đồng tại Việt Nam. Mặc dù phát triển sau so các địa phương khác, song việc khai thác du lịch homestay tại làng chài Cửa Vạn (Quảng Ninh) cũng đã mang lại một số thành công nhất định, góp phần nâng cao đời sống hàng ngày cho người dân tại đây. Ở nước ta hiện nay các hình thức du lịch cộng đồng thường thấy như: du lịch homestay, tham gia các hoạt động văn hóa, văn nghệ cùng người dân bản địa, tham quan các bản làng dân tộc, tìm hiểu lối sống, văn hóa của người dân bản địa, tham quan nghiên cứu đa dạng sinh học,... du khách đến thăm các điểm du lịch tự nhiên, tìm hiểu cuộc sống của cộng đồng dân cư ở Việt Nam ngày càng tăng, nhưng vẫn thường mang tính tự phát, chưa được tổ chức bài bản và chưa đi vào thực chất. Các hình thức hoạt động của loại hình du lịch này mới chỉ mang ý nghĩa tham quan, hưởng thụ môi trường, ít đạt được mục đích nâng cao nhận thức, giáo dục môi trường và cảm nhận nét đặc sắc, cái hay, cái đẹp trong văn hóa của cộng đồng bản địa.

3.1.1.2. Điều kiện phát triển

Ở Phú Thọ, du lịch cộng đồng phát triển khá muộn, phải đến khi các mô hình du lịch cộng đồng như ở Sa Pa phát triển và mô hình du lịch này được nhân rộng ở các địa phương khác ở miền Bắc thì Phú Thọ mới bắt đầu có sự hình thành các làng du lịch cộng đồng. Trong đó trên địa bàn tỉnh Phú Thọ thì các huyện Tân Sơn, Thanh Sơn là nơi phát triển sớm nhất, cùng với nét đặc sắc của văn hóa tộc người là người Dao, người Mường là sự hùng vĩ và nét đẹp của thiên nhiên – Vườn Quốc gia Xuân Sơn là nguồn tài nguyên quý giá cho sự phát triển của loại hình du lịch này.

Phú Thọ là vùng lõi của không gian văn hóa Đất Tổ, hiện đang lưu giữ nhiều di sản văn hóa có giá trị. Đặc trưng có tính trội và tính khu biệt của văn hóa ở tỉnh Phú Thọ là tính chất cội nguồn, phát tích quốc gia, dân tộc. Trong cơ cấu thành phần dân tộc của tỉnh Phú Thọ, người Dao chiếm một vị trí rất quan trọng cùng với 2 dân tộc Kinh và Mường. Theo số liệu thống kê của Ban Dân tộc tỉnh Phú Thọ, vào năm 2015 có hơn 13.000 người Dao sinh sống, chiếm trên 0,9% dân số toàn tỉnh. Tại 3 huyện Thanh Sơn, Tân Sơn và Yên Lập, đồng bào người Dao sinh sống tập trung thành xóm, bản, chủ yếu xen kẽ với các bản của người Mường [2]. Người Dao ở Phú Thọ thuộc 2 nhóm chính, người Dao tiền thuộc nhóm Tiểu Bản và người Dao Quần Chẹt thuộc nhóm Đại Bản. Mặc dù trải qua nhiều biến cố thiên di và cuộc sống du canh du cư, nhưng người Dao ở Phú Thọ vẫn lưu giữ được những phong tục, tập quán đặc trưng.

Du lịch cộng đồng trên địa bàn tỉnh Phú Thọ điển hình ở huyện Tân Sơn đã có những phát triển đáng kể với 8 hộ gia đình ban đầu làm dịch vụ (homestay) với khả năng phục vụ 300 khách tham quan du lịch nghỉ lại đêm, hoạt động du lịch cộng đồng trên địa bàn xã đã đi vào chuyên nghiệp, năng lực phục vụ khách du lịch được nâng cao hơn. Đặc biệt, từ khi Đề án: “Phát triển du lịch cộng đồng Vườn Quốc gia Xuân Sơn đến năm 2020, định hướng đến năm 2025” được triển khai, đã cải thiện năng lực phục vụ khách hơn rất nhiều. Các hộ làm dịch vụ du lịch cộng đồng được dự lớp tập huấn nghiệp vụ lễ tân, phục vụ buồng tổ chức ngay tại xã cho các hộ dân đang tổ chức hoạt động du lịch cộng đồng trong xã và một số hộ dân đang có nhu cầu phát triển hoạt động du lịch cộng đồng đây. Những kỹ năng về phục vụ bàn, chế biến các món ăn truyền thống và một số món ăn phục vụ khách nước ngoài cũng được hướng dẫn cho bà con một cách bài bản. Việc này không những giúp cải thiện về kỹ năng phục vụ, mà còn góp phần quan trọng làm chuyển biến nhận thức cho các hộ dân trong việc nâng cao chất lượng dịch vụ phục vụ theo nhu cầu của khách du lịch.

3.1.1.3. Vai trò

Du lịch cộng đồng với những mặt tích cực mà nó mang lại cho cộng đồng dân cư địa phương do đó sự phát triển nhanh, có nhiều đột phá trong thu hút khách du lịch cũng như xây dựng các sản phẩm du lịch mới, không chỉ đóng góp trực tiếp vào việc định hướng phát triển bền vững, bảo tồn và phát huy các giá trị tự nhiên, phát huy bản sắc văn

hóa dân tộc của từng cộng đồng địa phương, mà còn nâng cao đời sống cho người dân địa phương.

Để thúc đẩy sự phát triển của loại hình du lịch nói trên tại cộng đồng, các địa phương cần có sự thay đổi để mang đến màu sắc mới đến với địa phương mình. Có một số gợi ý được các chuyên gia đưa ra là Nhà nước cần xây dựng cơ chế, chính sách cụ thể về chiến lược, quy hoạch du lịch cộng đồng, hỗ trợ xây dựng cơ sở hạ tầng. Bên cạnh đó cần có các giải pháp đào tạo nguồn nhân lực để phát triển du lịch cộng đồng mạnh hơn, đồng thời vẫn giữ gìn, bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa của mỗi địa phương. Qua đó, tạo sức bật cho du lịch cộng đồng phát triển, góp phần vào việc thúc đẩy phát triển kinh tế xã hội và tạo điều kiện xóa đói giảm nghèo cho người dân ở nhiều vùng còn khó khăn.

3.1.2. Cơ sở thực tiễn

3.1.2.1. Văn hóa vật chất

Trong sản xuất có thể thấy điều kiện tự nhiên ở Phú Thọ thuận lợi hơn so với nhiều khu vực khác mà người Dao sinh sống trên đất nước Việt Nam, điều này có ảnh hưởng rất lớn tới hoạt động sản xuất kinh tế của người Dao. Người Dao ở Phú Thọ chủ yếu làm nghề nông nên trong đời sống sản xuất họ dựa vào thiên nhiên rất nhiều. Họ tin rằng vạn vật đều có linh hồn, từ cây cối, cỏ hoa đến rừng núi, muôn loài, do đó tín ngưỡng thờ đa thần của người Dao cũng chính vì thế mà rất phát triển [3]. Trong quá trình sinh sống và sản xuất dựa vào tự nhiên, người Dao đã có những cách nhìn nhận về tự nhiên, về ngày mùa hết sức đa dạng, thể hiện quan niệm

nhân sinh quan phong phú, đó là những điểm có thể khai thác phục vụ du lịch. Mỗi cộng đồng người với cách sinh hoạt của họ, với họ có lẽ chỉ là hoạt động sinh kế nhưng với du khách đó là nghệ thuật, khi khai thác điều này trong du lịch cần nắm được những quan niệm của tộc người đó về mỗi hoạt động, điều này là một trong những nền tảng cốt lõi trong việc tôn trọng văn hóa của cộng đồng địa phương trong phát triển du lịch.

Trong đời sống vật chất người Dao cũng có những quan niệm riêng của họ về nhân sinh, về âm dương, ngũ hành. Điều đó thể hiện rõ nét trong từng bữa ăn, trong lối xây dựng nhà cửa, thể hiện trên trang phục của họ. Với ẩm thực người Dao Phú Thọ cũng xây dựng cho mình một số các món ăn mang đậm dấu ấn dân tộc, nhưng cũng có những đặc tính riêng làm nên thương hiệu riêng cho ẩm thực của người Dao ở đây. Trong đời sống văn hóa có lẽ đời sống ẩm thực là đặc trưng có thể tận dụng khai thác tốt nhất trong phát triển du lịch, các món ăn mang tính dân tộc sẽ là đặc điểm hấp dẫn khách du lịch và tạo ấn tượng tốt nhất khi họ trải nghiệm văn hóa ở một nơi mới lạ.

Trong xây dựng nhà cửa họ chủ yếu là nhà nửa sàn nửa đất. Nguyên vật liệu làm nhà thường kiếm ngay tại chỗ, chủ yếu là thảo mộc: Gỗ, tre, nứa, lá. Kỹ thuật lắp ráp khá đơn giản: Buộc lạt, con xỏ, ngoàm hoặc mộng trơn. Khai thác xây dựng các khu nhà ở truyền thống người Dao phát triển homestay phục vụ khách du lịch tạo điều kiện cho khách du lịch tham gia trải nghiệm cuộc sống của người Dao [4, tr 193-196].

Trang phục cũng là nét đặc biệt của người Dao, trang phục của người Dao ở Phú Thọ vẫn lưu giữ được những nét đặc trưng của những người ở rừng, chống chọi lại sự khắc nghiệt của thiên nhiên. Trang phục của người Dao chính là điểm nhấn cũng là đặc điểm để phân biệt giữa dân tộc Dao với các dân tộc khác, giữa các nhóm Dao với nhau. Để khách du lịch cảm nhận rõ nét về điều này có thể cho khách tham gia trải nghiệm cuộc sống với người Dao, để khách du lịch cùng ăn, cùng ở, cùng trải nghiệm một số hoạt động trong sản xuất, trong đời sống của người Dao. Điều này vừa làm tăng tính hấp dẫn với du khách vừa giúp người Dao duy trì các thói quen sinh hoạt mà không bị ảnh hưởng khi khai thác tiềm năng văn hóa vào phát triển du lịch.

3.1.2.2. Văn hóa tinh thần

Trong đời sống tinh thần của người Dao có rất nhiều hoạt động tâm linh đặc sắc, tuy nhiên trong các hoạt động tâm linh của người Dao có rất nhiều nghi lễ phải đảm bảo tính “mật”, tính “mật” ở đây là chỉ được có sự tham gia của cộng đồng người Dao địa phương mà không được có sự tồn tại của người ngoài, hoặc chỉ diễn ra vào một thời điểm duy nhất không được phép diễn ra một cách bừa bãi, nên nhiều nghi lễ để khách du lịch được xem có thể sân khấu hóa, hoặc phải được sự cho phép của cộng đồng địa phương. Khai thác văn hóa vào phát triển du lịch phải kể tới các loại hình diễn Xướng dân gian Dao. Trong đó có múa trong nghi lễ, hát Páo Dung và các trò chơi diễn Xướng dân gian.

Đầu tiên phải kể tới múa Dao, đối với người Dao nói chung và người Dao Quần Chẹt nói riêng thì nghệ thuật múa của người Dao được thực hiện trong nghi thức tế lễ. Múa trong sinh hoạt tín ngưỡng là một phần không thể thiếu trong đời sống tinh thần của người Dao Quần Chẹt ở Phú Thọ. Theo chiều dài của lịch sử, người Dao vẫn luôn bảo tồn được các giá trị văn hóa tinh thần trong đó có nghệ thuật múa. Múa của người Dao mang ý nghĩa tâm linh, hàm chứa trong đó những ý niệm về nhân sinh, về các hoạt động lao động sản xuất, họ thể hiện một niềm tin mãnh liệt vào đấng thần linh. Múa Dao có nhiều đặc điểm mang tính tái hiện, mỗi điệu múa trong các dịp lễ khác nhau lại có những ý nghĩa khác nhau. Múa trong Tết Nhảy, múa trong lễ cấp sắc hay trong lễ cúng rừng đều có những ý nghĩa khác nhau. Và trong mỗi dịp khác nhau này không phải lúc nào khách du lịch cũng có thể tham gia. Điều này có ý nghĩa rằng bên cạnh việc khai thác các giá trị văn hóa này cần có sự bảo tồn, có sự tôn trọng cộng đồng cư dân địa phương. Bởi lẽ có nhiều nghi lễ được coi là “lễ mật” là không có sự tham gia của người ngoài, nên để theo dõi được những nghi lễ này có thể sân khấu hóa hoặc tham gia phải được sự cho phép của cư dân địa phương.

Ngoài ra có lẽ phải kể tới hát Páo Dung được coi là như một trong những báu vật văn hóa của dân tộc Dao. Hát Páo Dung thể hiện những tâm tư, tình cảm và ước muốn của người Dao trong cuộc sống thường ngày. Tuy có sự khác nhau về cách thể hiện giữa các ngành Dao, nhưng những làn điệu Páo Dung của đồng bào Dao đều có nét chung là đề cao

lễ sống, cách ứng xử, ca ngợi thiên nhiên và tinh thần lao động sáng tạo. Với những nét độc đáo, nghệ thuật hát Páo Dung cũng đã được công nhận là Di sản văn hóa phi vật thể Quốc gia. Các làn điệu Páo Dung của người Dao đều có cùng nội dung đề cao tinh thần lao động sáng tạo, đạo đức, lễ sống, phép ứng xử, ca ngợi thiên nhiên, tình yêu đôi lứa. Hát Páo Dung được chia thành các loại hình như hát Páo Dung lễ nghi tín ngưỡng - phong tục gồm các bài hát được sử dụng trong các nghi lễ truyền thống của đồng bào Dao như lễ cấp sắc, lễ cưới, đám tang, cúng đầy tháng...

Hát Páo Dung sinh hoạt gồm các bài hát ru, hát vui chơi, hát giao duyên, hát đối đáp nam nữ, hát than... Hát Páo Dung với người Dao ở Phú Thọ cũng có nhiều nét khác, trong giọng hát các âm bổng hơn mang tiết tấu nhanh hơn. Với mỗi nghi thức và các dịp khác nhau thì giọng hát và làn điệu khác nhau. Hát Páo Dung nghi lễ mang nét nghiêm và uy nghi trong lời hát, hát Páo Dung sinh hoạt vui vẻ linh hoạt, hát Páo Dung ru con lại trầm ấm truyền cảm. Hát Páo Dung của người Dao cũng như hát Lượn của người Nùng, hát Then của người Tày, mỗi dịp khác nhau lại có những làn điệu khác nhau, tuy nhiên hát Páo Dung của người Dao Quần Chẹt có kèm theo diễn Xướng là múa Dao. Kết hợp giữa múa và hát trong nghi lễ sinh hoạt tâm linh. Như trong cấp sắc, Tết Nhảy người Dao Quần Chẹt đều có hát Páo Dung thể hiện nghi thức tế lễ, lời hát trong tế lễ là do thầy mo hát, thể hiện nỗi niềm của con cháu gửi gắm đến tổ tiên nguồn cội. Hát trong Tết Nhảy thể hiện sự cầu mong về mùa màng tươi tốt, cầu may cho mưa thuận gió hòa, cầu cho sức khỏe,

may mắn. Hay như trong lễ cấp sắc lời hát cầu cho gia chủ, người được cấp sắc sức khỏe, may mắn... với mỗi dịp khác nhau lời hát cũng linh hoạt khác nhau.

Ngoài ra còn phải kể tới kho tàng tri thức dân gian của người Dao, bao gồm tri thức về y dược. Qua quá trình sinh tồn với tự nhiên người Dao đã có một hệ thống tri thức về các loại thực vật, các loại thuốc. Các loại lá thuốc của người Dao được rất nhiều người biết tới và tin dùng, họ coi đó như là các loại thuốc quý và có giá trị trong việc chữa bệnh, tăng cường sinh lực. Đó cũng là một thế mạnh thu hút khách du lịch khi khai thác phát triển du lịch cộng đồng. Bài thuốc tắm của người Dao được kể lại rằng, không biết từ bao giờ, cứ vào ngày cuối cùng của năm, người Dao lại lên rừng hái lá thuốc nấu nước tắm cho cả nhà. Và bất kỳ khi nào làm việc nhiều, thấy cơ thể mệt mỏi, thời tiết thay đổi, nhức đầu, khát cổ, đi đường xa, đau chân, đau tay... đều tắm lá thuốc. Bài thuốc tắm đặc biệt có tác dụng tốt cho phụ nữ sau sinh do giảm căng thẳng, tăng cường sức khỏe và chống hậu sản cho bà mẹ sau sinh. Bài thuốc cổ của người Dao thực sự là một tài sản văn hóa có thể khai thác một cách hiệu quả trong phát triển du lịch cộng đồng, với các dịch vụ nghỉ dưỡng, nâng cao sức khỏe thì dịch vụ tắm lá thuốc thực sự rất có tiềm năng phát triển lâu dài.

Khi nghiên cứu khai thác văn hóa của người Dao vào phát triển du lịch cộng đồng cần có sự chọn lọc và có sự sắp xếp, sự gắn kết từng hoạt động trong chuỗi các hoạt động được khai thác. Các đánh giá dựa trên tiêu

trí phù hợp với nhu cầu trải nghiệm của khách du lịch. Khách du lịch hoàn toàn có thể lựa chọn các hoạt động mình muốn tham gia trong giới hạn gợi ý có sẵn để phù hợp với phong tục tập quán của người dân địa phương. Và để đạt được hiệu quả cao nhất trong khai thác văn hóa vào phát triển du lịch phải có các giải pháp mang tính cụ thể và lâu dài được trình bày trong phần tiếp theo.

3.2. Giải pháp

Từ những nghiên cứu về văn hóa người Dao ở tỉnh Phú Thọ dưới đây là một số các giải pháp nhằm phát triển du lịch cộng đồng gắn với bảo tồn và phát huy văn hóa người Dao ở Phú Thọ. Để đảm bảo khi áp dụng vào thực tế có hiệu quả thì cần có các giải pháp mang tính bền vững đảm bảo sự phát triển lâu dài, đồng thời có các giải pháp đảm bảo quyền lợi cho cộng đồng người Dao ở Phú Thọ.

Giải pháp bảo tồn và phát huy văn hóa: Tập trung bảo tồn khẩn cấp và nâng cao năng lực tự bảo vệ trước nguy cơ mai một văn hóa của người Dao, tạo điều kiện phát huy văn hóa Dao. Trong việc này Nhà nước đóng vai trò hỗ trợ, tác động tạo điều kiện, môi trường thuận lợi, phù hợp để bảo tồn, phát triển văn hóa đặc trưng của các dân tộc Dao, còn người Dao với vai trò chủ thể văn hóa để xướng, thực hiện và thụ hưởng, tập trung cho các dự án hỗ trợ, tăng cường năng lực với vai trò con người-chủ thể văn hóa là trung tâm. Để làm được điều đó nên xây dựng các chuyên mục tuyên truyền về bảo tồn, phát triển văn hóa dân tộc thiểu số, ưu tiên sử dụng ngôn ngữ, chữ viết của dân tộc có ngôn ngữ, chữ viết, bên cạnh đó xây dựng cơ chế chính sách đặc

thù cho việc bảo tồn và nâng cao đời sống văn hóa cho vùng các dân tộc thiểu số, chú trọng các chính sách, chế độ khuyến khích các nghệ nhân trao truyền di sản văn hóa, khuyến khích lớp trẻ tiếp thu các di sản văn hóa, chính sách này lồng ghép với các chính sách ưu đãi đối với nghệ nhân nhân dân và nghệ nhân ưu tú ở các dân tộc. Cuối cùng tập trung nghiên cứu, định hướng, nhấn mạnh vai trò sáng tạo, xác lập hệ giá trị mới, phù hợp đối với văn hóa các dân tộc thiểu số trong xu thế giao lưu, hội nhập, phát triển.

Khơi dậy nghề thủ công truyền thống: Người Dao ở Phú Thọ có nhiều nghề thủ công truyền thống có giá trị văn hóa cao như nghề chạm khắc bạc, thêu dệt thổ cẩm làm trang phục, rèn đúc, làm đồ mộc... Tuy nhiên, các nghề này chỉ là nghề phụ mang tính chất hỗ trợ cho trồng trọt. Nên cần có phương án hỗ trợ phát triển các nghề thủ công truyền thống.

Phát triển dịch vụ tắm lá thuốc: Trước đây người Dao là dân tộc rất giỏi về y học cổ truyền, sử dụng dược liệu chữa bệnh nổi tiếng trong cộng đồng các dân tộc ở khu vực Tây Bắc. Phụ nữ người Dao đều có kho tàng tri thức về dược học, nhiều người trở thành những người thầy thuốc nổi tiếng. Trong cuộc sống thường ngày của người Dao cổ truyền, họ đã sử dụng lá thuốc để tắm nhằm đảm bảo sức khỏe của các thành viên gia đình. Nhưng hiện nay, để đáp ứng nhu cầu du khách, người Dao đã phát huy việc lấy lá làm thuốc tắm trở thành hàng hóa phục vụ du lịch.

Khai thác nhà ở thành nhà nghỉ cộng đồng: Nhà người Dao truyền thống thường chật hẹp và ít có công trình vệ sinh. Nhưng do ở gần xen kẽ với người Kinh, người Mường nên nhà ở người Dao ở Phú Thọ có phần sạch sẽ, trước nhu cầu du khách thích nghỉ tại bản làng nên nhiều hộ gia đình người Dao đã tu sửa ngôi nhà trở thành nhà nghỉ cộng đồng phục vụ du khách (homestay). Bên cạnh các dịch vụ phục vụ du lịch trên, người Dao Phú Thọ cũng nên phát huy di sản văn hóa truyền thống tạo thành nhiều sản phẩm và các yếu tố của sản phẩm du lịch. Các thôn bản người Dao được chọn làm điểm du lịch đều xây dựng các đội văn nghệ dân gian, khai thác các di sản dân ca dân vũ truyền thống của người Dao thành các tiết mục, chương trình văn nghệ. Nhờ khai thác các chất liệu dân gian truyền thống nên các chương trình biểu diễn nghệ thuật phục vụ du khách đều giàu bản sắc và hấp dẫn. Ở các điểm du lịch của người Dao ở các khu vực như Lào Cai, Hà Giang đã phối hợp với các doanh nghiệp tổ chức quảng bá các ngày lễ, các ngày hội, các ngày sinh hoạt cộng đồng cho du khách. Các sinh hoạt này đã được các hãng lữ hành xây dựng thành các sản phẩm du lịch chào bán cho khách quốc tế. Đặc biệt du khách rất thích xem các cảnh hát giao duyên, các lễ cưới, lễ “Pút Tổng”... của người Dao.

4. Kết luận

Bảo tồn và phát huy các giá trị truyền thống của mỗi dân tộc, ở từng địa phương là những bước đi cần thiết và quan trọng để kế thừa, phát huy các giá trị văn hóa truyền

thống tốt đẹp của các dân tộc Việt Nam. Cùng với sự phát triển kinh tế, xã hội hiện nay, có rất nhiều luồng văn hóa mới du nhập vào các vùng dân tộc thiểu số nói riêng và của đất nước nói chung, có nguy cơ làm phai nhạt bản sắc văn hóa truyền thống. Bên cạnh đó, những người am hiểu về văn hóa các dân tộc ở các địa phương đang ngày càng mai một - dân tộc Dao ở Phú Thọ cũng nằm trong tình trạng đó. Vì vậy, đánh giá được tình trạng và đưa ra các giải pháp bảo tồn và phát huy một số giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc Dao nhằm tăng cường hiểu biết cơ bản về văn hóa truyền thống và vận dụng chính sách dân tộc trong tình trạng hiện nay là một nhiệm vụ quan trọng được các cấp, các ngành của tỉnh Phú Thọ quan tâm, nghiên cứu. Từ nghiên cứu này có thể định hướng phát triển du lịch cộng đồng, đó là giải pháp lâu dài và bền vững nhằm bảo tồn văn hóa người Dao và tạo ra sự thúc đẩy về kinh tế nâng cao đời sống vật chất và tinh thần cho cộng đồng người Dao ở Phú Thọ.

Tài liệu tham khảo

- [1] Bùi Thị Hải Yến (chủ biên) (2012), Du lịch cộng đồng, NXB Giáo dục Việt Nam.
- [2] Tục cưới người Dao ở Phú Thọ, Nguyễn Bá Khiêm, <http://svhttdl.phutho.gov.vn>, Tháng 9/2016.
- [3] <http://www.phutho.gov.vn/gioithieu/Pages/TinTuc/197543/Dieu-kien-tu-nhien.html>, 9/8/2017.
- [4] GS.TS Hoàng Nam (2011), Tổng quan văn hóa truyền thống các dân tộc Việt Nam, NXB Văn hóa dân tộc.
- [5] Lê Ngọc Thắng (2005), Một số vấn đề về dân tộc và phát triển, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.

EXPLOITING CULTURAL VALUE OF PEOPLE IN PHU THO PROVINCE IN SERVICE OF COMMUNITY TOURISM DEVELOPMENT

Then Thi Lien, Nguyen Thi Thanh Huyen

Hung Vuong University

SUMMARY

Currently, Community based tourism is considered a type of tourism that brings about sustainable development. Community tourism is also an opportunity in preserving and promoting the local cultural values. In the ethnic composition structure of Phu Tho province, the Dao occupy an important position along with the Kinh and Muong ethnic groups. Dao people in Phu Tho With cultural values that are both traditional and regional in particular, they are an advantage for exploiting the development of community based tourism, creating favorable conditions for socio-economic development in the locality. Based on the needs of tourists, there are assessments of cultural activities of the Dao people that can be exploited for community tourism development. Through evaluations, specific and oriented solutions are ensured to be feasible for the exploitation of cultural values of the Dao people in the development of community based tourism in Phu Tho.

Keywords: *Community tourism, Pao Dung singing, bathing in tobacco, cultural values*